
Duranlı, M. (2020). Tuva Çalışmaları Alanında Bir Kadın Araştırmacı: Ekaterina Dmitriyevna Prokofyeva. *Folklor Akademi Dergisi*. Cilt:3, Sayı: 3, 479 – 497.

Makale Bilgisi / Article Info

Geliş / Recieved:23.11.2020

Kabul / Accepted: 04.12.2020

Araştırma Makalesi / Research Article

TUVA ÇALIŞMALARI ALANINDA BİR KADIN ARAŞTIRMACI: EKATERİNA DMİTRİYEVNA PROKOFYEVA

Muvaffak DURANLI*

Öz

Sibirya Türk halklarının incelenme süreci, genel olarak Sibirya halklarının incelenme süreci ile bir bütünlük içermektedir. Çarlık Rusya'sı için Sibirya, bir bütün olarak Rus devlet sistemine katılması, her türlü zenginliğin Moskova'daki iktidar tarafından kullanılması gereken bir bölgedir. Sibirya'nın Rus hâkimiyetine girme sürecindeki temel çalışmalar, bilimsel olmaktan ziyade Rusya'ya tâbi kılma politikasına hizmet etmiştir. Hazırlanan istatistiki raporlar, nüfus sayımları, yerli halkların dillerini öğrenme, onlar için Rus alfabesi temelinde alfabeler oluşturma, kutsal metinlerin yerli halkların diline çevrilmesi, Hristiyanlaştırma çabaları, bütün bunlar, bir halkı çok yönlü incelemekten çok onu sisteme dâhil etme politikasına hizmet eden çalışmalardır.

Belirgin bir politik çıkar gözetse de bu ilk dönemde sürgün, seyyah, rahip, devlet memuru olarak bu topraklara gelen kişilerin çalışmaları daha sonra gerçekleştirilecek bilimsel çalışmalara temel oluşturmuştur.

Çarlık Rusya'nın son yüzyılında başlayan akademik çalışmalar Sovyet döneminde de sürmeye devam etmiştir. Sovyet Rusya dönemindeki çalışmalar da elbette dönemin politikası ile bağlantılı olarak Hristiyanlaştırma yerini Sibirya'nın yerli halklarının sosyalist sistem içinde yer almaları politikasına bırakmıştır.

Her iki dönemde de amaç ne olursa olsun yapılan pek çok çalışmanın erkek araştırmacılar tarafından gerçekleştirilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Sovyet Rusya döneminde bir önceki dönemden farklı olarak az sayıda kadın araştırmacının Sibirya topraklarında çalışmalar yaptığı bilinmektedir. Bu kadınlar arasında ilk planda Ekaterina Dmitriyevna Prokofyeva adı yer almaktadır. Başlangıçta Selkuplar üzerine çalışan Prokofyeva, zaman

* Doç. Dr., Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Öğretim Üyesi, m_duranli@hotmail.com, ORCID 0000-0002-4529-2700

çinde çalışma alanını genişletmiş ve Sibirya'nın diğer halklarını da çalışmalarında kullanmaya başlamıştır. Prokofyeva'nın bilimsel üretiminin son dönemindeki çalışmalarının Tuvalar üzerine yoğunlaştığı görölmektedir.

Bu makalede Ekaterina Dmitriyevna'nın zor yaşamı, onun Tuva Türk kültürünün incelenmesine yaptığı katkı ve ölümünden ancak otuz üç yıl sonra yayınlanabilen Tuva kültürü ile ilgili çok yönlü çalışması tanıtılmaya çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Tuva, Selkup, kültür, kadın, Prokofyeva

A WOMAN RESEARCHER IN THE FIELD OF TUVA STUDIES: EKATERINA DMITRİYEVNA PROKOFYEVA

Abstract

The studies on Siberian Turkic peoples is inextricably linked with the studies on the other Siberian peoples in general. For tsarist Russia, Siberia is a region that must be in the Russian state system as a whole, and that its all wealth should be utilized by the authorities in Moscow. The main studies of the process of the transition of Siberia to Russian domination served the policy of subordination of Russia. Certain studies such as statistical reports, population censuses, indigenous languages, creating alphabets for Siberians based on the Russian alphabet, translating scriptures into indigenous languages, serve the policy of adapting people into the "system". So one can say that these studies are not multifaceted.

The studies of those who came to these lands as exiles, travelers, priests and civil servants in this early period formed the basis for the following studies even though they had a certain political interest.

Academic studies in the last century of tsarist Russia continued in the Soviet period. Studies in the Soviet Russia period focused on Siberia's indigenous peoples to participate in the socialist system instead of Christianization.

In both periods, most studies were carried out by male researchers, no matter what purpose they serve. Unlike the previous period, it is known that a small number of women researchers studied in Siberia during the Soviet Russian period. The most prominent name among these women is Ekaterina Dmitriyevna Prokofyeva. Prokofyeva, who initially worked on Selkups, expanded her field of study over time and started to work on other peoples of Siberia. Prokofyeva's recent works focus on Tuvas.

In this article, the difficulties Ekaterina Dmitriyevna faced in her life, her contribution to the Tuva Turkish culture studies and her comprehensive work on Tuva culture that was published just thirty-three years after her death, will be introduced.

Keywords: Tuva, Selkup, culture, woman, Prokofyeva

Giriş

Başta Sibirya topraklarında yaşayan Türk halkları olmak üzere, Sibirya'nın diğer köklü halklarını inceleme tarihi, Çarlık Rusya'sı döneminde başlar. Bu dönemde Sibirya halklarını inceleyen araştırmacıların hemen hepsi erkek araştırmacıdır. Bu dönemde neredeyse bu topraklarda çalışan bir kadın araştırmacıya rastlamak mümkün değildir.

Sibirya topraklarındaki iklim koşulları, bölgede yaygın bir ulaşım sisteminin olmaması, belirli güvenlik nedenlerinin yanı sıra Çarlık Rusya'sında temelleri atılan pek çok araştırma merkezi ve akademik kurumlarda kadınlara yer verilmemiş olması, bölgede kadın araştırmacıların bulunmamasının başlıca nedenleri arasında gösterilebilir.

1890'lı yıllarda Sibirya topraklarında seyahat eden hemen hemen tek yabancı kadın olan İngiliz hemşire Kate Marsden, Çarlık Rusya'sında Sibirya topraklarında seyahat eden, kayıtlara geçmiş ilk kadındır. Onun seyahatnamesinde yerli halklarla ilgili çok az bilgi yer almaktadır, ayrıca Marsden'in amacı bir halkı incelemek değil, cüzzamı tedavi ettiği rivayeti yayılan bir bitkiyi aramaktır (Duranlı, 2017: 131).

Daha sonraki dönemde Sovyetler Birliği'nin kurulmasıyla toplumsal kurumlarda kadınların yer alması, aynı zamanda akademik kurum ve araştırma merkezleri için de söz konusu olmuştur.

Özellikle 1920'li yıllarda Sibirya topraklarında farklı etnik toplulukları inceleyen kadın araştırmacıları görmek mümkündür. Örneğin Altay, Şor, Teleüt, Kumandinler üzerine çalışan Nadejda Petrovna Direnkova (1899- 1941), Altay, Teleüt, Kumandinler üzerine çalışan Lidiya Eduardovna Karunovskaya (1893- 1975), Selkup, Nenets gibi Sibirya'nın yerli halkları üzerine çalışan Lyudmila Vasilyevna Homiç (1921- 2011), Tuva kültürü üzerine çalışmaları ile tanınan Vera Pavlovna Dyakonova (1927- 2011). Dolgan ve Nnganasanlar üzerine araştırmalar sürdüren Galina Nikolayevna Graçeva (1934- 1993), Evenkler üzerine değerli çalışmalar gerçekleştiren Glafira Makaryevna Vasilyeviç (1895- 1971).

Bu kadın araştırmacılar arasında Dırenkova, Karunovskaya, Homiç ve Dyakonova, Ekaterina Dmitriyevna Prokofyeva'ya yakın yaşlarda olup aynı tarihlerde Sibirya topraklarında çalışma imkânına sahip olmuşlardır.

Dırenkova'nın pek çok makalesini tekrar yayınlayan ve onun hayatını kaleme alan yazarlar, Nadejda Petrovna Dırenkova'nın Etnografi Enstitüsü'ndeki çalışan tek kadın araştırmacı olmadığını, onunla birlikte Ekaterina D. Prokofyeva, Glafira Makaryevna Vasilyeviç'in ilk sözlük, gramer kitapları ve yeni alfabeler hazırlanmasında çok büyük katkılarda bulduklarını belirtirler (Arzyutov, Nevskaya, Pavlinskaya, 2012: 59).

Ekaterina Dmitriyevna Prokofyeva'nın Hayat Yolu

21 Kasım 1902 tarihinde S. Peterburg'ta doğan Prokofyeva'nın ailesi hakkında ayrıntılı bilgi bulunmamaktadır. Rus etnograflar sözlüğünü hazırlayan ve ilk çalışmalarında Prokofyeva'nın desteğini gören Aleksandr Mihayloviç Rešetov (1932- 2009), Prokofyeva'nın memur bir aileden geldiğini belirtir (Rešetov, 2012: 417). Kaynaklara göre, E. D. Prokofyeva, 1919 yılında gimnazyumdan mezun olduktan sonra Leningrad Hidroloji Enstitüsü'nde bibliyograf yardımcısı olarak üç yıl çalıştı. Bu üç yıl içinde biyolojik ve jeolojik koleksiyonların oluşturulması üzerine de çalışan Prokofyeva, pek çok araştırma gezisine katılmıştır (Kazakeviç, 2010: 261).

Prokofyeva, 1921 yılında o günkü adı Coğrafya Enstitüsü olan (daha sonra kurumun adı Leningrad Devlet Üniversitesi Coğrafya Fakültesi olmuştur) Etnografi Fakültesinde üniversite hayatına başlar (Kisel, 2011b: 13- 14).

Bu yıllarda Etnografi Fakültesi'nde Rusya'nın iki ünlü akademisyeni çalışmaktadır. Prokofyeva, öğrencilik yıllarında Lev Yakovleviç şternberg (1861- 1927) ve Vladimir Germanoviç Bogoraz'ın (1865- 1936) öğrencisi olur (Kisel, 2009:147).

Üniversitede okuduğu yıllarda dilbilimci ve etnograf Georgiy Nikolayeviç Prokofyev (1897-1942) ile evlenen Ekaterina, kızlık soyadı olan Borovkova'yı akademik çalışmalarında kullanmamıştır.

Prokofyeva'nın üniversite eğitiminin bitmesinden sonra kocasının görevlendirilmesi nedeniyle birlikte araştırmacı olarak Turuhan bölgesine giderler. Prokofyevler, buradaki bir köyde öğretmenlik yapmanın yanı sıra

Tuva Çalışmaları Alanında Bir Kadın Araştırmacı: Ekaterina Dmitriyevna Prokofyeva

bölgenin yerlisi olan Selkupların dilini öğrenir, derleme yapar ve Selkup kültürü ile ilgili ilk akademik kayıtları gerçekleştirirler.

Prokofyeva'nın kocası Georgiy Nikolayeviç Prokofyev'in bu ilk görevi değıldir. O, 1921 yılında bu bölgeye Nenetsleri araştırmak için gelmiş, derlediğı malzeme ve çizimlerden hareketle 1922 yılı Ocak ayında bir sergi açmış ve bu konuda iki bildiri sunmuştur (Homiç, 1999: 274). G. N. Prokofyev'in bu topraklara aşına olması eşi Ekaterina Prokofyeva'nın da daha verimli bir çalışma ortamına sahip olmasını kolaylaştırmıştır.

Doğıu Sibirya'da yer alan Turuhan, bünyesinde pek çok etnik grubu barındıran bir bölgedir. Turuhan bölgesinin Selkup, Ket, Evenk, Nenets gibi Sibirya halkları ile birlikte bölgede eski Rus inanç ve yaşam biçimini sürdürmeye devam eden ve Rusça literatürde Starverler (eski inançtan olanlar) olarak tanımlanan toplumun da yaşadığı bir bölge (https://ru.wikipedia.org/wiki/Туруханский_район) olması karı koca Prokofyevlere zengin kaynak ve malzeme sağlamıştır.

Prokofyevler, üç yıl boyunca bu bölgede çalışır ve daha sonra Peterburg'a dönerler.

Onların bu bölgedeki üç yıllık zor koşullar altındaki yaşamı onlarla birlikte araştırmalara katılan, Ruslaşmış İsveç kökenli soylu bir aileden gelen Nina İvanovna Gagen- Torn (1900- 1986), tarafından ayrıntılı bir şekilde tasvir edilmiştir (Gagen- Torn, 1992: 90).

Gagen- Torn, Ekaterina Dmitriyeva'nın kocasının malzemelerini titizlikle işlediğini de şu şekilde anlatır. "Ekaterina Dmitriyevna 1928- 1929 yıllarında toplanan materyallerin işlenmesiyle ilgilendi. 1929 yılı baharında yeniden Bolşezemelskaya tundra alanına gitti: Hoseda Harda adlı yerleşim biriminde çalıştı. 1931 yılında Kuzey Halkları Yeni Alfabe Komisyonunun görevlendirmesi ile defalarca bölgede araştırmalar yaptı" (Gagen- Torn, 1992: 109).

Prokofyevlerin Peterburg dönemi oldukça kısa sürer. Tekrar kuzeye gitmek durumunda kalırlar. Bu sefer Nenets Tundra bölgesine görevlendirilen Ekaterina Dmitriyevna Prokofyeva çocuk evi sorumlusu, okur yazarlık kursları bölge başkanı, yurt bilgisi uzman yardımcısı görevleriyle bölgeye gelir (Kisel, 2011b: 14).

1934 yılında bu bölgedeki görevinin ardından Prokofyeva Peterburg'a geri döner ve 1934- 1938 yılları aralığında Kuzey Halkları Enstitüsü'nde Selkupça uzmanı olarak çalışmaya başlar, ayrıca A. İ. Herzen Pedagoji Enstitüsü'nde ve Leningrad Devlet Üniversitesi'nde Selkupça dersleri verir (Kisel, 2011b: 14- 15).

Leningrad'daki bu çalışma dönemi içinde Prokofyeva, Selkuplar için alfabe taslağı oluşturur, okuma kitapları hazırlar. 1935 yılında Ekaterina Prokofyeva'nın kocası tarafından “Selkup –Ostyak- Samoyed Dili” ve “Selkupça Gramer” adlı iki çalışma yayınlanır¹.

Bu verimli yılların arkasından ne yazık ki acı dolu bir önem gelir. Özellikle 1937 yılı Prokofyev ailesi için olumsuzlukların yılı olur. 1937 yılında Ekaterina Dmitriyevna'nın kocası Georgiy Nikolayeviç, “Kuzeydeki Dil Yapılanmasında Burjuva- Nasyonalist Eğilimler” göstermek ve Rus topraklarının yabancılaşmasına zemin hazırlamakla suçlanır ve işten çıkarılır. Bu dönemde Prokofyevler arşivlerini yakar ve hatta aile dostları ile yaptıkları yazışmaları onları korumak için imha ederler (Kisel, 2011b: 15).

İşten çıkarılma durumunu G. N. Prokofyev anılarında şu şekilde dile getirmiştir.

“Kuzey Halkları Enstitüsü'nün direktörünün 23. 10. 1937 tarihli kararıyla ben KHE'ndeki işimden çıkarıldım (bunun nedeni olarak kararda benim Kuzey halklarının dil oluşumunda Burjuva- Nasyonalist yaklaşımlar sürdürdüğüm belirtilmişti)” (Kazakeviç, 2010: 260).

Araştırmacı Kisel, o günlerde G. N. Prokofyev'in aklanmasının çok da kolay olmadığını, ünlü etnograf Vladimir Germanoviç Bogoraz- Tan'ın devreye girmesiyle ailenin hayatı düzeldiğini, bir süre sonra suçlamalar kaldırıldığını ve Prokofyevlerin tekrar bilimsel çalışma ortamına döndüklerini belirtmektedir (Kisel, 2011b: 16).

Kazakeviç, aklanma sürecini G. N. Prokofyev'in günlüklerinden elde ettiği verilerle aktarır. “Kuzey Deniz Yolları Çalışanları Birliği Bölge Komitesi'nin 24. 04. 1938 tarihli kararına göre bu şekilde işten çıkarılma yasal değildi. Karar iptal edildi. Tarafımdan açılan dava sonucunda ben KHE'ndeki zorunlu üç aylık işten çıkarılma maaşını aldım (gerçekte bu süre

¹ Bu iki çalışmada da Ekaterina'nın katkısı olmasına rağmen kitaplarda yazar olarak kocasının adı geçmektedir.

altı aya yakın sürmüştü)... 9 Temmuz 1938 tarihinde ben bilim çalışanı unvanı ile SSCB Bilimler Akademisi'nde göreve başladım. İlk görev yerim N. Y. Marr Dil ve Düşünce Enstitüsü idi, daha sonra (1 Ekim 1938'den itibaren) Etnografi Enstitüsü'nde bana Sibirya kabinesi başkanlığı görevi verildi" (Kazakeviç, 2010: 260).

Acılar Yaşatan İkinci Dünya Savaşı

İkinci Dünya Savaşı sadece Rusya için değil pek çok ülke için de yokluk, acı ve yıkım getirir. İkinci Dünya Savaşı sırasında kuşatma altındaki Peterburg'ta (o zamanki adıyla Leningrad) yaşayanlar pek çok zorluğa katlanmak zorunda kalır.

Bu zor günlerde Prokofyev ailesi hayatlarını Leningrad'da sürdürmektedirler. Bu zor günlerde 1942 yılı Ocak ayında Georgiy Nikolayeviç Prokofyev ölür. Onun ardından on dört yaşındaki büyük oğulları Boris ölür. Boris'in ölümü son ölüm değildir. Mart 1942'de doğan küçük oğlan Andrey de, bir aylıkken ölür (Kisel, 2011b: 16).

Prokofyeva'nın 1935 yılında doğan kızı İnga Georgiyevna Agaşirnova, yaşanan o zor günleri yıllar sonra şu şekilde anlatır:

"Babam, Kasım 1941'den itibaren açlıktan dolayı iyice gücünü kaybetti, Etnografi Enstitüsü'nde kalmaya devam etti. Tramvaylar çalışmıyordu, eve ulaşmak için bir araç yoktu. Ocak 1942 tarihinde Enstitü'de öldü ve Serafimov Mezarlığı'nda erkek kardeşinin mezarına gömüldü. Annem o sırada bir bebek bekliyordu, 1 Mart 1942 tarihinde Andrey adı verilen erkek kardeşim doğdu. Bir ay sonra da öldü. Şehrin kuşatma altında olduğu kış büyük erkek kardeşim Boris de öldü. On dört yaşındaydı. Her iki evlatlarını Şuvalov mezarlığında defnettiler. Biz annem ve kız kardeşim Standart köyünde Nisan 1942'ye kadar kaldık. Biz artık hareket etmiyorduk, annem de öyle. Fakat bizler bir şekilde hayatta kalmayı başardık" (<http://www.finnougoria.ru/news/publications/18219/>).

Bu sırada bir bombardımanda evleri yanar, en önemlisi Ekaterina'nın kocası tarafından hazırlanan ve daktilo edilmiş tek nüsha olan doktora tezi de bu yangında kül olur (Kazakeviç, 2010: 262). Araştırmacı Kazakeviç, biyografik çalışmasında bu tezin başlığını "Samoyed Dilleri ve Günümüz Nenets, Nganasan, Enets ve Selkupların Köken Problemi" olduğunu belirtmektedir (Kazakeviç, 2010: 260).

Küçük oğlunun ölümünden sonra Ekaterina Prokofyeva, 1942 yılı Nisan ayında Leningrad'dan ayrılmaya karar verir. Zor bir yolculuk sonrasında aile Kazan şehrine gelir. Prokofyeva burada bir fabrikada çalışmaya başlar, bir süre sonra Etnografi Enstitüsü'nde yarı zamanlı çalışma imkânına sahip olur (Kisel, 2011b: 17)

Savaş bitiminde aile yeniden Leningrad'a döner, Prokofyeva Leningrad Etnografi Enstitüsü Sibiry Halkları Bölümünde uzman olarak çalışmaya başlar.

Savaş sonrası zor yaşam koşulları, özellikle Leningrad şehri için de söz konusudur. 1946 yılında Ekaterina'nın kızı Lena, ilk çocuğunu doğururken ölür.

Bu olumsuz dönemde de çalışmadan uzaklaşmayan Ekaterina'nın sağlığı her geçen gün kötüleşmektedir.

1949 yılında Prokofyeva doktora tezi olarak "Selkup Folkloru" adlı çalışmayı hazırlar (Rusya Bilimler Akademisi Arkeoloji ve Etnografi Müzesi Arşiv, F. K- I, op. 1, No 11). Bu çalışma bilim çevrelerinden onay alsa da Prokofyeva bu çalışmanın eksik olduğunu düşünerek onu savunmaz.

1960 yılında Prokofyeva, kocası Georgiy Nikolayeviç Prokofyev'in çalışmalarının kopyasını çıkarır ve sistemli bir şekilde düzenleyerek korunması için Etnografi Enstitüsü'nün arşivine verir (Kazakeviç, 2010: 262).

Emekli olduğu 1964 yılına dek Prokofyeva, Etnografi Enstitüsü Leningrad Bölümünde uzman olarak çalışmaya devam eder (Kisel, 2011b: 19- 20).

21 Nisan 1978 tarihinde Ekaterina Dmitriyevna Prokofyeva, kalp krizi geçirerek vefat eder (Kisel, 2011b: 20).

Prokofyevlerin Arşivlerde Kalan Çalışmaları

Ekaterina Dmitriyeva'nın ölümünden sonra çocukları alandan derlenmiş materyalleri Etnografya Enstitüsü Sibiry Halkları Etnografi Sektörüne verirler, 1987 yılından itibaren bu malzeme Dmitriyeva'nın kocası G. N. Prokofyev'in materyalleri ile birlikte Antropoloji ve Etnografi Müzesi Arşivinde korunmaktadır (Kazakeviç, 2010: 262).

Tuva Çalışmaları Alanında Bir Kadın Araştırmacı: Ekaterina Dmitriyevna Prokofyeva

Kazakeviç, Prokofyevlerin arşiv malzemesinin ayrıntılı dökümünü makalesinin 262- 269 nolu sayfaları arasında verir. Bu ayrıntılı analizde, Prokofyeva tarafından daktilo edilmiş yayına hazır nitelikte pek çok etnografik yazının yer aldığı anlaşılmaktadır. Örneğin Prokofyeva'nın kocasının 1925 yılında Turuhan bölgesinden derlediği bir şaman duası Selkupça olarak verilmiş ve Prokofyeva tarafından ayrıntılı bir şekilde tercüme edilmiştir (Kazakeviç, 2010: 270).

Karı koca Prokofyevlerin arşivini daha çok masal kayıtları açısından analiz eden Olga Barisovna Stepanova, “E. D. Prokofyeva'nın Selkup Folkloru adlı çalışması monografik bir çalışma olarak adlandırılabilir. Profesyonel etnograf ve dilbilimci olan Prokofyevler belirli bir dönem Selkuplar arasında yaşamış ve çalışmışlardır. Onların Selkuplar arasında çalışma imkânına sahip olması alandan elde ettikleri malzemenin zengin ve çok çeşitli olmasını sağlamıştır. Hiç kimse G. N. Prokofyev ve E. D. Prokofyeva kadar Selkupların geleneksel kültürünü, dünya görüşünü ve folklorunu bilemez... Selkup kültürünün anlaşılması ve yorumlanmasında bütün diğer araştırmacılar için adı geçen bu çalışma temel oluşturmaktadır. (Sovyet dönemine ait) herhangi bir ideolojik/sınıfsal yaklaşım E. D. Prokofyeva'nın Selkup folkloru üzerine olan bu incelemenin önemini yok edemez, hiçbir teknik yetersizlik onun değerini ve bu çalışmanın en kısa zamanda yayınlanmasının gerekliliğini gölgeleyemez” (Stepanova, 2012: 144- 145).

Günümüzde Ekaterina Prokofyeva'nın arşiv malzemesi pek çok araştırmacı tarafından kullanılmaktadır; örneğin, İrina Kobeynikova tarafından hazırlanan “Selkup Kadın İrina'nın Hikâyeleri ve Masalları” adlı masal yayınında Prokofyeva tarafından 1927 yılında Turuhan bölgesinde derlenmiş ve Rusçaya çevrilmiş “Kıvrak Zekâlı İça” adlı masal metni kullanılmıştır (Kobeynikova, 2014: 47- 50).

Olga Stepanova, 2008 yılında yayınladığı “Selkupların Geleneksel Dünya Görüşü. Yaşam ve Ruhun Dönüşümü Üzerine Tasavvurlar”² adlı çalışmada E. D. Prokofyeva'nın çalışmalarına yoğun bir şekilde kullanır. Stepanova 302 sayfalık bu çalışmada 300'den fazla Prokofyeva'nın çalışmalarına gönderme yapmış ve kaynakçada Prokofyeva'nın on altı

² Stepanova, O. B. (2008), Traditsionnoe Mirovozzrenie Selkupov: Predstavleniya O Krugovorote Zijni i Duşe, Peterburg.

çalışmasını kullandığını göstermiştir (Stepanova, 2008: 267- 268).

Dimitriy Arzyutov, Sibiry sahasında ilk defa film kaydının Prokofyevler tarafından Selkuplar, daha sonra ise Nenetsler ve Komiler için kullanıldığını belirtir.

“Ekim 1928’de Georgiy Nikolayeviç Prokofyev, Selkupların incelenmesini temel alan raporunu New York’taki Amerikanistler Kongresinde okuması için Vladimir Germanoviç Bogoraz’a verdi. Bu raporda ek olarak Selkup (Ostyak- Samoyed) şamanlarının resimlerinden çıkarılmış fotoğraflar da vardı... Sonuçta 1929- 1931 yıllarında Nenets ve Komilere yapılacak araştırma çalışmalarına Prokofyevler film makinaları ile katıldılar” (Arzyutov, 2016: 190).

Ülkemizde kitap olarak yayınlanan bu çalışma³, 1971 yılında Leningrad’da yayınlanan Sbornik Muzeya Antropologii i Etnografii dergisinin 27 cildinde 5- 100. Sayfalar arasında yayınlanmıştır⁴.

Prokofyeva, bu çalışmada gerek müze koleksiyonlarında yer alan gerekse kendi alan araştırmalarında fotoğraflama imkânı bulduğu zengin bir görsel malzemede kullanmıştır. Çalışmada şamanların kaftanı, ayakkabı ve başlığı ile ilgili ayrıntılı bilgiler yer almaktadır. Oldukça hacimli olan bu çalışmada Buryat, Çukça, Enets, Even, Evenk, Hant, Ket, Koryak, Nanay, Negidal, Ngnasan, Nivh, Oroç, Orok, Udegey, Ulçi, Yukagir gibi farklı Sibiry topluluklarının yanı sıra Altaylar (Prokofyeva, 1971: 59- 63), Hakaslar (Prokofyeva, 1971: 63- 70), Tuvalar (Prokofyeva, 1971: 70- 73) ve Yakutlar (Prokofyeva, 1971: 38- 48) Sibiry Türk toplumlarına da yer verilmiştir.

Sibiry Yerli Halkı Selkuplardan Sibiry Türk Toplumuna Tuvalara Geçiş

Leonid Pavloviç Potapov’un başkanlık ettiği Sayan- Altay Araştırma çalışmalarına 1952, 1953 ve 1955 yıllarında Tuva bölgesi araştırmalarına Prokofyeva da katılır.

³ “Sibiry Halklarının Şaman Kostümleri” adıyla Türk kültürünü Araştırma Enstitüsü Çeviri Eserler Serisi içinde 2014 yılında yayınlanmıştır.

⁴ Adı geçen derginin her sayısı belirli bir konuyu ele almaktadır. Prokofyeva’nın ayrıntılı yazısının yer aldığı bu sayının ana teması “XIX. Yüzyıl- XX. Yüzyıl Başlarında Sibiry Halklarının Dini Tasavvurları ve Törenleri” başlığını taşımaktadır. Prokofyeva’nın yazısı dışında konuyla ilgili olarak on iki yazının da yer aldığı bu sayı, 311sayfalık bir hacim içermektedir.

Tuva Çalışmaları Alanında Bir Kadın Araştırmacı: Ekaterina Dmitriyevna Prokofyeva

Prokofyeva, 1952 araştırma gezisinden elde ettiği malzeme ile Toja bölgesindeki sosyalist yapılanmayı ele aldığı makalesini 1954 yılında yayınladı.

2011 yılında Kemerovo Üniversitesi'nde "Tuvaların- Tojinlerin Tarihsel Gelişimi" adlı doktora tezini savunan araştırmacı Ekaterina Karbyoolovna Davaa, bu makalenin Tuvaların yaşadığı tarihsel süreç için büyük önem taşıdığını şu sözlerle belirtir:

"1952 yılında E. D. Prokofyeva'nın Tuva'da gerçekleştirdiği çalışmalar sonucunda kaleme aldığı Toja'daki sosyalist yapılanma ile ilgili makalesinin Tuva kültür hayatı için çok değerli malzemeler içermektedir" (Davaa, 2011: 8).

1953 yılı Tuva araştırma grubunda Prokofyeva dışında arkeolog Aleksandr Daniloviç Graç (1928- 1981), ressam Aleksey Vasilyeviç Matorin (1924- 2004) fotoğrafçı olarak ve Tuva'daki araştırma enstitüsünden tarihçi Viladimir Çoldak Oçur da (1928-1997) yer almıştır (Kisel, 2011b: 21)

Bu araştırma gezisinde elde edilen materyallerden hareketle Prokofyeva, Tuva'nın batı bölgelerindeki halkın gündelik yaşamıyla ilgili bazı verilerden hareketle "Tuva Bölgesi Batı Rayonlarındaki Tuvaların Bazı Etnografik Verileri"⁵ adlı makalesini 1955 yılında yayınladı.

Prokofyeva'nın Tuva kültürü ile ilgili diğer bir çalışması, 1957 yılında yazımı tamamlanan ve orijinali 835 daktilo sayfası olan ve yazarının "Tuvaların Ulusal Konsolidasyon Süreci" (Protsess Natsionalnoy Konsolidatsii Tuvintsev) adı verdiği çalışmadır. Yirmi kadar fotoğraf ve resim içeren çalışma, 2011 yılına dek Rusya Bilimler Akademisi Büyük Petro (Kunstkamera) Antropoloji ve Etnografi Müzesi arşivinde F- K 1, op. 1, No 560- 561 ve 562 nolu klasörlerde korunmuştur (Kisel, 2011a: 9).

Prokofyeva'nın farklı yıllarda Tuva'ya gerçekleştirilen üç araştırma gezisinin materyallerinden hareketle hazırladığı bu ayrıntılı çalışma, ancak 2011 yılında Vladimir Antoniyeviç Kisel'in önsözüyle yayınlandı.

Çalışmanın günümüz koşullarına uygun bir yayına dönüşmesine katkıda bulunanlar Ludmila Viktorovna Homiç, Şarkiyatçı Aleksandr

⁵ Bu makalenin Rusça adı makalemizin "Prokofyeva'nın Çalışmaları" bölümünde verilmiştir.

Mihayloviç Reşetov (1932- 2009), E. D. Prokofyeva'nın oğlu Aleksandr Georgiyeviç Prokofyev (1937- 2016) ve kızı İnga Georgiyevna Agaşirinova'dır (Kisel, 2011a: 11).

Prokofyeva'nın Çalışmasının Yayınlanmama Nedeni

Kisel, Prokofyeva'nın yukarıda belirttiğimiz çalışmasının yazarı hayatta ilen yayınlanmaması, yaklaşık otuz üç yıl arşivde kalmasının nedenini şahsi olarak görmektedir. Ona göre, "Bu kitabın trajik kaderindeki rol Ekaterina Dmitriyevna'nın müdürü Leonid Pavloviç Potapov'daydı. Potapov, çok yönlü ve çalışkan bir bilim adamıydı, fakat yönetmeyi seven, hırslı ve bencil karakterde bir kişiydi. Potapov, alçak gönüllü ve sevecen E. D. Prokofyeva'nın taam karşıtı bir kişilikti. E. D. Prokofyeva'nın çalışmasının yayınlanması ret kararı aldı. Daha da önemlisi onun Tuva bölgesindeki inceleme çalışmalarını durdurması ve Selkupların incelenmesine geri dönmesi kendisine tavsiye edildi... Enstitü yöneticisinin neden böyle bir karar verdiğini anlamak zordur. Daha doğrusu burada bir uzmanın kendi alanında yapılmış bir bilimsel çalışmaya karşı kıskançlığı ve "ilk" olma ününü paylaşmamak istemesinin olduğu söylenebilir. Zira L. P. Potapov'un kendisi 1940'lı yılların sonunda Tuva kültürü ile ilgili materyaller toplamaya başlamıştı. 1957 yılında ise Potapov, Tuvaların kökeni problemi üzerine çalışacak olan Sovyetler Birliği'nin en büyük araştırma çalışmalarından biri olan Tuva Kompleks Arkeolojik- Etnografik Araştırma Çalışma Grubunun başkanlığına getirildi" (Kisel, 2011b: 24- 25).

"Görünüşe göre, L. P. Potapov, Tuva kültürü üzerine çok yönlü bilimsel yayını yapan ilk Leningradlı etnograf olmak istediğindedir. O, bu amacına 1969 yılında "Tuva Halk Yaşamına İlişkin Yazılar"⁶ adlı çalışma yayınlandıktan sonra ulaşabildi... Vera Pavlovna Dyakonova, L. P. Potapov'un bu kitabın tek yazarı olarak anılmak istediğini, kendisinin kitaba iki bölüm yazdığı halde çalışmanın önsözünde adının bir kez zikredilmiş olduğunu belirtmektedir" (Kisel, 2011b: 26).

Kisel'in de belirttiği gibi, gerçekten de Leonid Pavloviç Potapov, 1960 yılında yayınlanan "Batı Tuva Antropoloji ve Etnografi Materyalleri" adlı kitaba yazdığı kısa yazıda, araştırma çalışmasının sahada iki sezon sürdüğünü, kendisi dışında çalışma grubunda, arkeolojik çalışma için A. D. Graç'ın, sahada

⁶ Bu çalışmanın Rusça adı: Potapov, L. P. (1969), *Oçerki Narodnogo Bita Tuvintsev*, Moskova.

Tuva Çalışmaları Alanında Bir Kadın Araştırmacı: Ekaterina Dmitriyevna Prokofyeva

etnografik çalışmayı yürütmek için de Etnografi Enstitüsü'nden V. P. Dyakonova'nın olduğunu belirtir (Potapov, 1960: 6). Yazıda hiçbir şekilde Ekaterina Prokofyeva'nın katkısından bahsedilmemektedir.

“1950’li yılların sonundan itibaren Tuva etnik tarihi ile ilgili çalışmalarda E. D. Prokofyeva’nın rolü suskunluk içinde geçirilir. L. P. Potapov, 1969’daki Tuva yaşamıyla ilgili çalışmasında Ekaterina Dmitriyevna’nın adını bir kez bile anmaz... Diğer bir araştırmacı, Tuva uzmanı Sevyan İzraileviç Vaynşteyn (1926- 2008), Prokofyeva’nın Tuva etnogenezi ile ilgili çalışmalarını görmezden gelir. Şaman kostümlerinden bahsederken Prokofyeva’nın bu alandaki kompleks çalışmalarını unuttur (Kisel, 2011b: 26).

Ancak 2004 yılına gelindiğinde E. D. Prokofyeva’nın adı birkaç Tuva araştırmacısı tarafından yeniden canlandırılır. Lyudmila Vasilyevna Homiç, çalışmalarında sadece Prokofyeva’nın adı anmakla kalmaz, onun arşivde korunan pek çok çalışmasının da gün ışığına çıkmasına ve araştırmacılar tarafından kullanılmasına neden olur (Homiç, 2004: 44- 51).

Homiç’ten bir yıl sonra Dyakonova, Kızıl’da gerçekleştirilen uluslararası kongrede L. P. Potapov’un Sibiryа çalışmalarını değerlendirdiği yazısında Prokofyeva’nın bu alana katkılarının ve onun temel çalışmasının yayınlanmamış olmasından duyduğu üzüntüyü dile getirmiştir (Dyakonova, 2005: 56).

Ekaterina Dmitriyevna Prokofyeva’nın “Tuvaların Ulusal Konsolidasyon Süreci” Adlı Çalışması

Antropoloji ve Etnografya Müzesi uzmanlarından Efim Anatolyeviç Rezvan, Karı koca Prokofyevlerin çalışmalarının yayını planladıklarını, fakat ilk olarak Ekaterina Dmitriyevna’nın zamanı için öncü olan “Tuvaların Ulusal Konsolidasyon Süreci” adlı çalışmasından başladıklarını belirtir.

Ona göre, “Yirmili- otuzlu yıllardaki zor koşullarda gerçekleştirilen kuzey araştırmalarından, Leningrad’ın kuşatmasındaki dehşet verici olaylardan, hastalıklardan, en yakınlarının ölümünden sonra Ekaterina Dmitriyeva’nın yeni bir konu üzerinde çalışmaya başlayabilmiş olması bugün inanılır değildir. Sayan- Altay araştırma çalışmasının Tuva bölümüne başkanlık eden ve Tuva’da üç araştırma sezonunda (1952, 1953 ve 1955 yılları) bulunan Ekaterina Leningrad’a dikkatinize sunduğumuz bu çalışmanın temelini oluşturan değerli bir malzeme getirmiştir” (Rezvan, 2011: 7).

E. D. Prokofyeva'nın bu çalışması on üç bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın ilk bölümü Tuva bölgesinin coğrafi konumunun ayrıntılı tasvirini içermektedir. 28- 37 sayfaları arasında yer alan bu bölümün ardından gelen ikinci bölümde (38- 77) bu topraklarda yaşanan tarihi süreç ve yönetim biçimleri ele alınmıştır.

78- 118 sayfaları arasında yer alan üçüncü bölüm Tuva topraklarındaki halkın yapısına ayrılmıştır. Çalışmanın dördüncü bölümü, 119- 127 sayfaları arasında Tuva topraklarında ulaşım ve haberleşme sistemlerinin gelişmesini ele almaktadır.

Beşinci bölümde (128- 145) zaman içinde ticari ilişkilerin bölgede gelişmesini konu edinmiştir. Altıncı bölüm (146- 163) şehir, köy, yerleşim birimleri ve ülkenin gelişmesinde bunların rolünü ele almaktadır. Prokofyeva'nın çalışmasının yedinci bölümden on birinci bölüme kadar olan beş bölümü Tuvaların kültürel yapılarını anlamak için zengin malzeme içermektedir.

Yedinci bölüm “Devrime Kadar Tuvaların Ekonomisi” başlığını taşımaktadır. Bu başlık altında “Hayvancılık ve Tarım” (164- 178), “Avcılık” (178- 210), “Balıkçılık” (210- 231), “Geyik Yetiştiriciliği” (231- 264) alt başlıklarıyla 1917 öncesine değin bu toprakların ekonomik yapısı değerlendirilmiştir.

Sekizinci bölüm, “Tuva Özerk Bölgesinde Sanayinin Gelişimi” (265- 279) başlığını taşımaktadır.

Çalışmanın dokuzuncu bölümü “Tuvaların Barınakları” (280- 305) konusuna ayrılmış, bundan sonra gelen onuncu bölümde “Tuvaların Giyimi” (306- 329), on birinci bölümde ise “Tuvaların Yemek Kültürü” (330- 347) gibi konular ele alınmıştır.

Çalışmanın on ikinci ve on üçüncü bölümleri, çalışmanın yayına hazırlandığı dönemin ruhuna uygun olarak düzenlenmiştir. On ikinci bölümün başlığı “Tuva Özerk Bölgesinde Tarımın Sosyalist Yapılanması” (348- 381) şeklindedir. Bu bölümün içerisinde tek bir alt başlık yer almaktadır. Bu başlık altında Tuva’da o günlerde var olan kolhozlar hakkında genel bilgiler verilmiştir.

Tuva alışmaları Alanında Bir Kadın Araştırmacı: Ekaterina Dmitriyevna Prokofyeva

Çalışmanın on üçüncü bölümünün başlığı ise “Sosyalist Kültürü” (382- 423) şeklindedir. Bu ana başlık altında alfabe, eğitim, Rus okulları, edebiyat, sanat, halk sağlığı gibi alt başlıklar altında Prokofyeva’nın incelemeleri yer almaktadır.

Bu ana başlıkların ardından çalışmanın “Sonuç” (424- 428) bölümü yer almaktadır.

“Sonuç” bölümünün ardından çalışmanın en önemli bölümlerinden biri olan “Ekler” (429- 501) bölümü gelmektedir. Bu bölümde Prokofyeva tarafından alandan derlenmiş ve Rusçaya çevrilmiş değerli bir malzeme yer almaktadır. Eklerin birinci bölümünde Por- Bajın, Tere- Höl ile ilgili efsane metinleri, ikinci bölümünde sal yapım tekniğı, üçüncü ek kısmında süttten arak yapımı, beşinci ekler kısmında yine kolhozlarla ilgili ayrıntılı veriler yer almaktadır. Bu veriler çalışmanın halk bilimcilerin yanı sıra Tuva ekonomik yapısı üzerine çalışmak isteyen araştırmacılara da malzeme sunduğunu belirtmek gerekir.

Daha sonra “Dipnotlar ve Yorumlar” (502- 518), “Prokofyeva’nın metninde yanlış verilmiş kelime, kişi adı ve yer adlarının listesi ve günümüzdeki farklı yazımları” başlıklı bölüm, çalışmayı yayına hazırlayanlar tarafından oluşturulmuştur.

Çalışmada ayrıca “Kaynakça” (524- 531) ve “Kısaltmalar” (532- 533) bölümleri de bulunmaktadır. Burada “Kısaltmalar” bölümünün ayrı bir önem taşıdığını belirtmekte yarar var. Prokofyeva’nın bu çalışmayı yayına hazırladığı dönemde Sovyetler Birliğı’nde işlerliğı olan pek çok bürokratik ve akademik yapı artık günümüzde bulunmamakta veya değışik adlarla anılmaktadır. Günümüzde artık kullanımdan çıkılmış olan bu tür kısaltmalar, Sovyetlerin bir dönemi üzerine çalışacak araştırmacılara yol gösterici niteliğindedir.

Çalışmanın son bölümü çalışmayı yayına hazırlayanların oluşturduğı “E. D. Prokofyeva’nın Yayınlanmış Temel alışmaları” (534- 535) başlığını taşımaktadır.

Çalışmayı hazırlayanlar bu listenin tam olmadığını, E. D. Prokofyeva’nın Selkup okulları için hazırladığı bazı çalışmalara ulaşamadıklarını belirtmişlerdir (Kisel, 2011b: 15). Biz de bu bölümümdeki veriyi makalemizde “E. D. Prokofyeva’nın çalışmaları” başlığı altında eser adlarını Türkçe çevirisi ile verdik.

Sonuç

Zor zamanlarda, kayıplarla dolu bir hayat süren Ekaterina Dmitriyevna Prokofyeva, bilimsel çalışmalarına bir ömür vermiş araştırmacılardandır. Onun çalışmaları, üzerinde çalışmalar yaptığı halkları bir inceleme malzeme olarak görmekten çok onlara verdiği değeri göstermesi açısından önemlidir.

Prokofyeva, dönemin acılarının yanı sıra yok edemedikleri egolarını akademik ortama taşıyan, sadece “ben” olmayı hedefleyenlerin de baskısına maruz kalmış bir bilim insanıdır.

Bilim, geç de olsa gerçek bilim insanlarına hak ettikleri değeri verir. Ekaterina Dmitriyevna Prokofyeva bunun en güzel örneğidir. Burada kısaca değindiğimiz Prokofyeva'nın gerek Sibiry'a'nın az bildiğimiz halkları ile ilgili gerekse de Tuvalarla ilgili çalışmalarının Rus araştırmacılar tarafından yakın zaman diliminde yayınlanması ve ülkemizde Sibiry'a halkları ve Tuvalar üzerine çalışacak araştırmacılara kaynak olması dileğimizdir.

Ekaterina Dmitriyevna Prokofyeva'nın Çalışmaları

Kitaplar

(1932), *Krasny Put. Naçalnaya Selkupskaya Uçebnaya Kniga* (Kızıl Yol. Selkup Temel Eğitim Kitabı), Leningrad.

(1953), *Bukvar Dlya Podgotovitelnogo Klassa Selkupskoj Naçalnoj Şkoly* (Selkup İlkokulu Hazırlık Sınıfı İçin Alfabe), Moskova- Leningrad.

(2011), *Protsess Natsionalnoy Konsolidatsii Tuvintsev*, (Tuvaların Ulusal Konsolidasyon Süreci), S. Peterburg, , 9- 12.

Kitap Bölümleri

(1951), “Selkupskie Skazki” (Selkup Masalları), *Skazki Narodov Mira*, Moskova- Leningrad, 135- 145.

(1956), “Selkupi” (Selkuplar), *Narodı Sibiri*, Moskova- Leningrad, 665- 686.

(1976), “Olenevodstvo Tazovskih Selkupov” (Taz Selkuplarında Geyik Yetiştiriciliği), *Materialnaya Kultura Narodov Sibiri i Severa*, Leningrad, 139- 155.

Tuva Çalışmaları Alanında Bir Kadın Araştırmacı: Ekaterina Dmitriyevna Prokofyeva

(1976), “Stariye Predstavleniya Selkupov O Mire” (Selkupların Evrenle İlgili Eski Tasavvurları), *Priroda i Çelovek V Religioznuh Predstavleniyah Marodov Sibiri i Severa*, Leningrad, 106- 128.

(1981), “Materialı Po Şamanstvu Selkupov” (Selkup Şamanlığı İle İlgili Materyaller) , *Problemi İstorii Obşçestvennogo Soznaniya Aborigenov Sibiri*, Leningrad, 42- 68.

Makaleler

(1947), “Drevnie Jilişça na Rekah Tim i Ket” (Tim ve Ket Nehirlerinde Eski Barınaklar), *Sovetskaya Etnografiya*, S. 2, 192- 202.

(1949), “Kostyum Selkupskogo (Ostyako- Samoyedskogo) Şamana” (Selkup/ Ostyak- Samoyed- Şaman Kostümü), *Sbornik Muzeya Aantropologii i Etnografii*, c. 11, 335- 375.

(1949), “Mamont Po Predstavleniyam Selkupov” (Selkup Tasvirlerine Göre Mamut), *Sbornik Muzeya Aantropologii i Etnografii*, c. 11, 159.

(1950), “Ornament Selkupov” (Selkup Motifleri), *Kratkie Soobşçeniya İnstituta Etnografii*, s. 10, 29- 39.

(1951), “Enetskiy Şamanskiy Kostyum” (Enets Şaman Kostümü), *Sbornik Muzeya Antropologii i Etnografii*, c. 13, 125- 153.

(1952), “K Voprosu O Sotsialnoy Organizatsii Selkupov (Rod i Fratri)”, (Selkupların Sosyal Organizasyon Sorunu- Boy ve Fratri), *Sibirskiy Etnografiçeskiy Sbornik*, Moskova- Leningrad, 88- 107.

(1953), “Materialı Po Religioznım Predstavleniyam Entsev” (Enetslerin Dini Tasavvurları İle İlgili Materyaller), *Sbornik Muzeya Antropologii i Etnografii*, c. 14, 194- 230.

(1954), “Sotsialistiçeskie Preobrazovaniya v Todje (Tuvinskaya Avtonomnaya Oblast)” (Todja’da- Tuva Özerk Bölgesi- Sosyalist Reformlar), *Uçenie Zapiski Tuvinskogo Nauçno-İssledovatel’skogo İnstituta Yazıka, Literaturı i İstorii*, S. 2, 37- 51.

(1954), “Rabota Tuvinskogo Otryada Sayano- Altayskoy Ekspeditsii (v 1952 g)” (Sayan- Altay Tuva Araştırma Grubunun 1952 Yılı Çalışması), *Kratkie Soobşçeniya İnstituta Etnografii Akademii Nauk SSSR*, S. 20, 8- 16.

(1955), “Nekotorie Etnografiçeskie Dannie O Tuvintsah Zapadnih Rayonov Tuvinskoy Avtonomnoy Oblasti” (Tuva Özerk Bölgesi Batı Rayonlarındaki Tuvalarla İlgili Bazı Etnografik Veriler), *Kratkie Soobşçeniya İnstituta Etnografii Akademiya Nauk SSSR*, S. 23, 3- 18.

(1961), “Predstavleniya Selkupskih Şamanov O Mire (Po Risunkam i Akvarelyam Selkupov)” (Selkup Şamanların Dünyayı Algılayışları – Selkupların Suluboya ve Karakalem Resimlerine Göre), *Sbornik Muzeya Aantropologii i Etnografii*, c. 20, 54- 74.

(1961), “Şamanskıe Bubnı” (Şaman Davulları), *İnstitut Etnografii i Arheologii Sibiri*, Moskova- Leningrad, 435- 493.

(1971), “Şamanskıe Kostyumı Narodov Sibiri” (Sibiryalı Halklarının Şaman Kostümleri), *Religioznie Prdestavleniya i Obryadı Narodov Sibiri v XIX- Naçale XX Veka: Sbornik Muzeya Antropologii i Etnografii*, c. 27, 5- 101.

(1977), “Nekotorie Religioznie Kultı Tazovskih Selkupov” (Taz Selkuplarının Bazı Dini Kültürleri), *Pamyatini Kulturi Narodov Sibiri i Severa (Vtoraya Polovina XIX- Naçalo XX v)*, *Sbornik Muzeya Antropologii i Etnografii*, c. 33, 66- 79.

KAYNAKLAR

- ARZYUTOV, D, Nevskaya İ, Pavlinskaya, L. (2012) “Nadejda Petrovna Drenkova: Oçerk Jizni i Nauçnoy Devyatelnosti”, N. P. Drenkova. *Tyurki Sayano- Altaya. Stati i Etnografiçeskie Materialı*, Peterburg, 19- 88.
- ARZYUTOV, D. (2016), “Etnograf S Kinokameroy v Rukah: Prokofyevi i Naçalo Vizualnoy Antropologii Samodisytsev”, *Antropologiçeskiy Forum*, No 29, 187- 219.
- DAVAA, Ekaterina Karbıy- Oolovna (2011), *İstoriçeskoe razvitie Tuvintsev- Todjintsev (1914 g.- naçalo XXI v)*, Kemerova.
- DURANLI, M. (2017), “Cüzzamın Peşinde Bir Seyyah: İngiliz Hemşire Kate Marsden”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 17/1, 129- 137.
- DYAKONOVA, V. P. (2005), “Sibirskie Ekspeditsii L. P. Potapova”, *Muzej v XXI veke: Problemi i Perspektivi: Materialı Mejdunarodnoy Nauçno- Praktiçeskoj Konferentsii*, Kızıl, c. II, 53- 61.
- GAGEN- TORN, N. İ. (1992), “Prokofyevi v Yanovom Stane”, *Etnografiçeskoe Obozrenie*, No 4, 91- 110.

Tuva Çalışmaları Alanında Bir Kadın Araştırmacı: Ekaterina Dmitriyevna Prokofyeva

- HOMİÇ, L. V. (1999), "Georgiy Nikolayeviç Prokofyev- İssledovatel yazıkov i Etnografii Samodiyskh Narodov (K Stoletiyu So Dnya Rojdeniya)", *Kuryer Petrovskoy Kunstkameri*, S. 8- 9, 274- 277.
- HOMİÇ, L. V. (2004), "Ekaterina Dmitriyevna Prokofyeva- İssledovatel Traditsionnoy Kulturi Selkupov", *Kuryer Petrovskoy Kuntskameri*, Sayı 1- 11, 44- 51.
- KAZAKEVİÇ, O. A. (2010), "Arhiv G. N. İ E. D. Prokofyevih: Samodiyskie Yazıkovie Material", *Finnisch-Ugrische Mitteilungen. Band 32/33*. Hamburg: Helmut Buske Verlag, 257- 278.
- KİSEL, V. A. (2009), "Zametki Ekaterini Dmitriyevni Prokofyevoy Ob İstoricheskom Pamyatnike Na Ozere Tere – Hol v Tuve", *Sibirskiy Sbornik- 1. Pogrebalniy Obryad Narodov Sibiri i Sopredelnih Territoriy*, Peterburg, 146- 154.
- KİSEL, V. A. (2011a), "Predislovie", *Protsess Natsionalnoy Konsolidatsii Tuvintsev*, S. Peterburg, 9- 12.
- KİSEL, V. A. (2011b) "Zabitiy İssledovatel Tuvi", *Protsess Natsionalnoy Konsolidatsii Tuvintsev*, S. Peterburg, 13- 26.
- KOBEYNIKOVA, İ. (2014), *Skazki i Rasskazi Selkupki İrini*, Tomsk.
- POTAPOV, L. P. (1960), "Tuvinskaya Kompleksnaya ekspeditsiya İnstituta Etnografii Akademii Nauk SSSR", *Materialı Po Arheologii i Etnografii Zapadnoy Tuvi*, Moskova- Leningrad, 3- 6.
- PROKOFYEVA, E. D. (1971), Şamanskie Kostyumi Narodov Sibiri, *Religioznie Predstavleniya i Obryadı Narodov Sibiri v XIX- načale XX veka*, *Sbornik Muzeya Antropologii i Etnografii*, c. 27, 5- 100.
- REŞETOV, A. M. (2012), "Prokofyeva, Ekaterina Dmitriyevna", *Materialı K Biobibliografiçeskomu Slovaryu Rossiyskih Etnografov i Antropologov, XX Vek*, Peterburg, 417.
- REZVAN, E. A. (2011), "Şkola", *Protses Natsionalnoy Konsolidatsii*, Peterburg, 5- 8.
- STEPANOVA, O. B. (2008), *Traditsionnoe Mirovozzrenie Selkupov: Predstavleniya O Krugovorote Zijni i Duşe*, Peterburg.
- STEPANOVA, O. B. (2011), "Materialı po Selkupskomu Folkloru G. N. İ E. D. Prokofyevih V Arhive MAE RAN: Kratkaya Haresteristika", *Radlovskiy Sbornik: Nauçnie İssledovaniya i Muzeynie Proekti MAE RAN*, 137- 145.

İnternet kaynakları

Standart <http://www.finnougoria.ru/news/publications/18219/> (Erişim: 05. 09. 2020)

Turuhan rayon: https://ru.wikipedia.org/wiki/Туруханский_район (Erişim: 12. 08. 2020)